

THE PHENOMENON OF NICOTINE USE AMONG ADOLESCENTS IN GRADES VII AND VIII OF PRIMARY SCHOOLS

Zjawisko stosowania nikotyny wśród adolescentów z klas VII i VIII szkół podstawowych

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3105-9144> E-mail: bartlomiej.bednarz@interia.pl

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2024.34.25>

Wstęp

Okres adolescencji nazywany jest często okresem dorastania. Trwa on między 12 a 18 rokiem życia. Proces dorastania jest złożony i dotyczy wielu płaszczyzn osobowości. Nastolatek styka się w nim z określonymi wymogami i normami społecznymi, a życie społeczne i codzienność nie jest już beztrudną, lecz narzuca swoje prawa i zwyczaje. W tym okresie młodzież często lawiruje pomiędzy tym, *co należy* i *co wolno*, a czego nie oraz zmienia swoją przynależność grupową, normy i wartości. Okres ten wyróżnia się spośród innych szczególnie tym, że zachodzą w nim radykalne zmiany fizyczne, fizjologiczne i umysłowe, które przyczyniają się do przekształcenia dzieci w osoby dorosłe.

W okresie dorastania dzieci spędzają coraz więcej czasu z rówieśnikami, a coraz mniej w towarzystwie rodziców. Ich uczucia społeczne znajdują wyraz m.in. w tworzeniu związków rówieśniczych. Pojawia się też pragnienie zewnętrznego upodobania się. Dorastający ubierają się i czeszą podobnie, zachowują się w zbliżony sposób, mówią specyficznym językiem (slangiem), który charakteryzuje się lakonicznością i radykalnym uproszczeniem. Język ten umożliwia młodzieży porozumienie oparte na poczuciu przynależenia i bliskości w przeciwieństwie do *społeczności z zewnątrz*.

We wczesnym okresie dorastania, pojawia się tzw. przekora czyli krnąbrność i nieposłuszeństwo wobec dorosłych. Młody człowiek próbuje wtedy dać do zrozumienia, iż to on ma rację, pomimo iż jest to dla niego często niekorzystne. Zjawisko to trwa przez cały okres dojrzewania i nie ma dokładnej granicy. Adolescent stara się jednak kształtować swoją wolę, tak aby osiągnąć ideał upatrzonej osobowości. Nieposłuszeństwo wobec osób dorosłych spowodowane jest postawieniem dorastającego człowieka w trudnej sytuacji, odmiennej od wcześniejszych, jaką jest konieczność dokonywania nowych wyborów życiowych. Nastolatek kieruje się w tej kwestii własnym zdaniem, bądź opinią rówieśników, niejednokrotnie przeciwstawiając się zdaniu rodziców. Powoduje to wiele konfliktów uczuciowych, które mogą stać się głębokie i poważne, jeśli rodzice nie wykażą należytego zrozumienia i taktu pedagogicznego wobec licznych problemów wieku dorastania. Młodzież zaczyna sama rozumieć i interpretować świat wedle swojego uznania, które staje się najwyższą wartością, bez względu na normy czy zasady. Na początku prowadzi to do osamotnienia dziecka w świecie, które czuje się zagubione.

W okresie tym młody człowiek jest ciekawy świata i rzeczy, do których nie miał do tej pory dostępu, które były dla niego zakazane. Prowadzi to do sytuacji, w której często za namową rówieśników zaczyna eksperymentować z różnego typu używkami: tymi ogólnie dostępnymi po osiemnastym roku życia jak alkohol czy papierosy oraz tymi teoretycznie trudniej dostępnymi jak różnego rodzaju narkotyki. Często pierwszą używką, której próbuje są w/w papierosy lub ich bardziej *modna* w ostatnim czasie forma, czyli e- papierosy.

1. Nikotyna jako środek szkodliwy

Palenie papierosów jest aktualnie jednym z najpoważniejszych problemów zdrowotnych i społecznych. Wynikające z niego konsekwencje dotyczą zarówno pojedyncze jednostki, jak i całego społeczeństwa. Uzależnienie od nikotyny uznane zostało za główny środowiskowy czynnik powstawania wielu chorób. Nikotyna silnie uzależnia fizycznie i psychicznie. Palenie papierosów (które są najpopularniejszym sposobem przyjmowania nikotyny) stanowi główne zagrożenie prowadzące do uzależnienia oraz może torować drogę do powstania innych nałogów. Tytoń (składnik

papierosów, nośnik nikotyny) jest jedną z najpowszechniej używanych substancji psychoaktywnych na świecie. Powoduje silne uzależnienie - silniejsze niż opiaty, alkohol i inne substancje objęte kontrolą. Samo palenie tytoniu jest trudniejsze do przezwyciężenia niż uzależnienie od narkotyków¹.

Nowy słownik języka polskiego definiuje *nikotynę* jako związek *organiczny, alkaloid zawarty w liściach i nasionach tytoniu*². Jest ona bardzo silną trucizną. Przyjmowane małe dawki nikotyny pobudzają czynność układu nerwowego, większe wywołują zatrucie (porażenie ośrodkowego oddechowego) i śmierć. Nałogowe palenie lub żucie tytoniu prowadzi do nikotynizmu.

Uzależnienie od nikotyny zostało określone w latach 90. ubiegłego wieku, jako obecność co najmniej trzech spośród siedmiu objawów:

- 1) zwiększającej się tolerancji na nikotynę
- 2) występowania zespołu objawów odstawienia tytoniu
- 3) większego, niż zamierzone, używania tytoniu
- 4) palenia tytoniu pomimo chęci zaprzestania tego zachowania
- 5) znacznej ilości czasu poświęcanego paleniu tytoniu
- 6) przedkładania używania tytoniu ponad inne zajęcia
- 7) przymusowego, uporczywego kontynuowaniu palenia, pomimo świadomości obecności problemów zdrowotnych i psychologicznych, zależnych od tytoniu³.

Zasadniczą cechą uzależnienia od nikotyny są zaburzenia procesów popędowych, prowadzące do jej kompulsywnego poszukiwania i pobierania, czyli brak kontroli nad używaniem nikotyny. Ten stan jest dla wielu uzależnionych osób przewlekłym procesem chorobowym, przebiegającym z nawrotami nawet po wielu latach abstynencji. Istotną rolę w jego powstaniu odgrywa dysfunkcja układu nagrody, a także innych ważnych układów funkcjonalnych - emocjonalnego czy poznawczego. Szczególne znaczenie dla rozwoju uzależnienia ma wzmocnienie, czyli mechanizm, który wzmacnia i utrwała reakcje, zmierzające do osiągnięcia korzystnych dla organizmu czynników i sytuacji, czyli uzyskania nagrody⁴.

Największą grupą osób uzależnioną od papierosów są osoby w przedziale wiekowym 20–39 lat, które stanowią około 35% ogólnej populacji palących. Do nałogowego palenia przyznaje się także aż 14% chłopców i 10% dziewcząt w grupie wiekowej 14–19 lat⁵. Według statystyk w Polsce jest ok. 9 mln osób palących, w przeważającej mierze są to mężczyźni, choć to u kobiet odnotowuje się największą zachorowalność na nowotwory będące skutkiem nikotynizmu. W ciągu roku w Polsce wypalane jest około 60 mld sztuk papierosów. W dymie papierosowym znajduje się mieszanina około 4000 związków chemicznych, w tym 40, które mogą wywołać chorobę nowotworową. Papierosy niszczą organizm człowieka na wiele różnych sposobów. Stanowią główną przyczynę raka płuc, zwiększają ryzyko zawału serca i udaru mózgu. Palacze o wiele bardziej narażeni są na cukrzycę, choroby układu krążenia, choroby nerek i jelit, a nawet białaczkę.

Oprócz czynnego palenia papierosów mamy także do czynienia z *paleniem biernym*. Za bierne palenie uważa się moment, gdy osoba niepaląca znajduje się w otoczeniu osób palących i wdychając dym tytoniowy zostaje narażona na jego szkodliwe działanie. Przebywanie w jakiegokolwiek ilości dymu tytoniowego jest niebezpieczne dla biernego palacza – szczególnie zwiększa się prawdopodobieństwo chorób układu krążeniowego, np. ryzyko choroby wieńcowej wzrasta o ok. 30%. Palący wchłaniazaledwie jedną czwartą dymu tytoniowego, a pozostała ilość pozostaje w powietrzu, powodując 30-krotny wzrost natężenia czynników kancerogennych. Osoby przebywające w otoczeniu osób palących są narażane także na pieczenie oczu, suchość w gardle, bóle głowy oraz narastające zmęczenie⁶. Według Światowej Organizacji Zdrowia bierne palenie w samej tylko Unii

¹ G. Opielak, A. Nadulska, J. Piotrkowicz, Ł. Szeszko, *Palenie tytoniu wśród młodzieży szkół średnich w świetle aktualnych badań* [w:] Forum Medycyny Rodzinnej 2014, tom 8, nr 4, Gdańsk 2014, s.191.

² E. Sobol [red.], *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2002.

³ A. Siemińska, *Kiedy zaczyna się uzależnienie od nikotyny* [w:] Pneumonologia i Alergologia Polska 2011, t. 79, nr 5, Gdańsk 2011, s. 358.

⁴ Tamże, s. 360.

⁵ M. Szpringer, A. Makowska, M. Olędzka, *Uzależnienie od nikotyny i ocena skuteczności rzucania palenia u dorosłych* [w:] Medycyna Środowiskowa - Environmental Medicine 2016, Vol. 19, No. 1, Lublin 2016, s. 44.

⁶ Tamże, s. 44.

Europejskiej zabija rocznie około 7 tys. mieszkańców, którzy byli narażeni na wdychanie dymu tytoniowego w miejscu pracy, natomiast wśród osób, które podatne są na działanie dymu w środowisku życia odnotowuje się około 72 tys. zgonów w wyniku chorób odtytoniowych⁷.

W ostatnich latach coraz częściej w szczególności młode osoby zamiast tradycyjnych papierosów sięgają po tzw. e- papierosy, czyli papierosy elektroniczne. Słownik języka polskiego e-papierosy definiuje jako *niewielkie urządzenie wypełnione płynem z dodatkiem nikotyny, zasilane baterią, dające użytkownikowi podobne wrażenie, jak przy paleniu papierosa*⁸.

W e-papierosie element grzewczy podgrzewa płyn inhalacyjny (e-liquid) do temperatury około 200-300 stopni Celsjusza tworząc aerozol dostarczany drogą inhalacji do układu oddechowego użytkownika. Według badań przeprowadzonych przez GIS od 2011 roku 6-krotnie wzrosła liczba polskich nastolatków, którzy próbowali e-papierosa. 30% uczniów w wieku od 15 do 19 lat regularnie pali elektroniczne papierosy, a 60% co najmniej raz ich próbowało⁹.

Korzystanie z e-papierosów jest nazywane przez ich użytkowników *wapowaniem*. Głównymi motywami wskazywanymi przez użytkowników e-papierosów jako skłaniających ich do wyboru tej formy konsumpcji nikotyny jest niski koszt liquidów, możliwość wyboru spośród wielu smaków liquidów oraz przekonanie, że e-palenie pozwala na ograniczenie tradycyjnego palenia i jest od niego mniej szkodliwe. Tymczasem korzystanie z e-papierosów niesie ze sobą wiele negatywnych skutków dla zdrowia, m.in. takich jak: zapalenie oskrzeli, nudności, wymioty, skurcze mięśni czy podrażnienie oczu.

2. Przyczyny i skutki zażywania nikotyny

Powody, dla których ludzie sięgają po papierosy zmieniały się na przestrzeni wieków. Pierwsze wzmianki o paleniu tytoniu pochodzą z około V wieku p.n.e., wtedy to przedstawiciele pierwotnych ludów Ameryki, jak np. Aztekowie palili tytoń, by uzyskać *stan spokoju* oraz traktowali go jako środek przeciwbólowy, lek na choroby nosa czy zawroty głowy. Tabaka (sproszkowany tytoń) w zależności od okoliczności była skutecznym lekiem lub środkiem odurzającym. W Europie tytoń pojawił się za sprawą wypraw Krzysztofa Kolumba końcem XV wieku. Europejczycy również pierwotnie używali tytoniu jako lekarstwa. Dopiero w XX wieku nazwano nikotynę cichym wrogiem dla zdrowia. Zdano sobie sprawę, że nałogowe palenie uprawdopodobnia między innymi zachorowanie na raka płuc, astmę, rozedmę, osłabia libido i przyspiesza starzenie się skóry¹⁰. Na przestrzeni lat zmieniają się przyczyny stosowania tytoniu. Inicjacja nikotynowa najczęściej przypada na wiek dorastania.

Młodzi ludzie sięgają po papierosy, ponieważ:

- ulegają namowom rówieśników,
- nie potrafią asertywnie odmówić,
- chcą poczuć się dorośli,
- pragną zaspokoić swoją ciekawość,
- pragną doświadczyć nowego przeżycia,
- pragną przypodobać się innym,
- chcą zapomnieć o szarej rzeczywistości
- chcą poczuć odrobinę przyjemności, odprężenia, relaksu
- chcą się dowartościować, dodać sobie pewności siebie faktem, że palą,
- chcą poczuć przynależność do grupy, na opinii której im zależy, nie chcą być odrzućeni, nieakceptowani z powodu, że są abstynentami nikotynowymi.

Nie bez znaczenia jest również wpływ mediów, które roztaczają wizję szczęścia i przypływu energii po zapaleniu papierosa albo prezentują wizerunek palacza, który cieszy się uznaniem

⁷ Tamże, s. 44.

⁸ Słownik Języka Polskiego- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/e-papieros.html> [dostęp: 19.10.2023r.].

⁹ Główny Inspektor Sanitarny- <https://gis.gov.pl/wp-content/uploads/2019/11/e-papierosy-prezentacja-25.11.pdf> [dostęp: 10.10.2023r.].

¹⁰ ABC Zdrowie- <https://portal.abczdrowie.pl/przyczyny-palenia-papierosow> [dostęp: 11.10.2023r.].

społecznym, odnosi same sukcesy na polu zawodowym, jak i towarzyskim¹¹. Palenie papierosów przez nastolatków ma dla ich organizmów wiele negatywnych skutków. Przewlekłe stosowanie nikotyny przez młodych chłopców skutkuje m.in. upośledzeniem u nich funkcji prokreacyjnych, niedoborem męskich hormonów płciowych, pogorszeniem jakości nasienia, czy zaburzeniami erekcji. U dojrzewających dziewcząt negatywne skutki palenia tytoniu obejmują m.in. upośledzenie płodności, pogorszenie jakości życia, nadmierne owłosienie, nadwagę, czy nieregularne cykle miesięczne.

Wypalenie jednego papierosa pobudza receptory nikotynowe rozmieszczone w wielu obszarach mózgu. Jednak w wyniku dłuższego kontaktu z dymem nikotynowym reakcja mózgu jest odwrotna. Długoterminowe palenie papierosów skutkuje m.in: pogorszeniem pamięci, drażliwością, depresją, zaburzeniami emocjonalnymi czy problemami ze snem. Wszystko to skutkuje pogorszeniem wyników w nauce, zaburzeniem relacji z bliskimi i trudnościami z nawiązywaniem kontaktów. Młodzi palacze są przy tym bardziej wrażliwi na uzależnienie od nikotyny, a substancje znajdujące się w papierosach wywołują u nich trwałe zmiany w połączeniach synaptycznych. Może to zwiększyć skłonność do rozwoju w wieku dorosłym depresji i choroby afektywnej dwubiegunowej¹².

Należy pamiętać, iż także osoby przebywające w otoczeniu palaczy są narażone na ryzyko wystąpienia różnych chorób, ponieważ wdychają dym tytoniowy uwalniający się podczas palenia papierosów. Dym papierosowy unoszący się w pomieszczeniu zawiera aż 35 razy więcej dwutlenku węgla i 4 razy więcej nikotyny niż wdychany bezpośrednio przez osobę palącą.

Wiele osób w szczególności młodych uważa także, że jeśli będą palić popularne w ostatnim czasie papierosy elektroniczne, tzw. e-papierosy, to nie będą narażone na choroby charakterystyczne dla tradycyjnych papierosów. Jest to jednak błędne twierdzenie. Jak informuje Główny Inspektor Sanitarny palenie e-papierosów powoduje m.in. różne choroby układu oddechowego czy choroby ośrodkowego układu nerwowego¹³. Należy także pamiętać, iż nie istnieje bezpieczna ilość wypalanych papierosów. Niektórzy palacze pocieszają się faktem, iż w chwili obecnej palą mniej niż w latach ubiegłych, jednak wystarczy już tylko 5 wypalanych papierosów dziennie, by zwiększyć ryzyko zachorowania na choroby serca.

3. Badania własne

Celem przeprowadzonych badań było określenie skali zjawiska stosowania nikotyny wśród adolescentów z klas VII i VIII. Do przeprowadzenia badań wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego. Wykorzystaną techniką była ankieta, a narzędziem badawczym kwestionariusz ankiety. Kwestionariusz ankiety był anonimowy, składał się z krótkiego wstępu, dziewięciu pytań docelowych oraz metryczki. Pytania przedstawione w ankiecie miały wyłącznie postać pytań zamkniętych i półotwartych.

Terenem badań był obszar przynależny administracyjnie do wiejskiej gminy Bojanów (powiat Stalowa Wola) i znajdujące się na jej terenie szkoły podstawowe, natomiast grupę badawczą stanowili uczniowie z klas siódmych i ósmych uczęszczający do tych szkół. Placówek szkół podstawowych terenie objętym badaniem są cztery i znajdują się one w Przyszowie, Stanach, Bojanowie i Gwoźdźcu. Dzieci, które uczęszczają do w/w placówek oświatowych i wzięły udział w badaniu są w całości mieszkańcami gminy Bojanów i mieszczą się w przedziale wiekowym 13-14 lat. Powodem takiego wyboru terenu badań był fakt, iż na obszarze gminy Bojanów nie było wcześniej prowadzonych tego typu badań, które za cel postawiły by sobie zbadanie skali zjawiska stosowania nikotyny wśród adolescentów z klas VII i VIII.

Badania właściwe zostały przeprowadzone w kwietniu 2022 roku. Do badań przygotowano 100 ankiet. Docelowo uzyskano odpowiedzi z 90 ankiet. Po przeprowadzeniu badania ankiety poddano ogólnej analizie pod kątem ewentualnych braków i uchybień. Wszystkie, które wróciły do autora opracowania zostały zakwalifikowane do dalszej analizy.

¹¹ Tamże.

¹² Nowa farmacja- <https://www.nowafarmacja.pl/blog/negatywne-skutki-palenia-papierosow> [dostęp: 11.10.2023r.].

¹³ Główny Inspektor Sanitarny- <https://gis.gov.pl/wp-content/uploads/2019/11/e-papierosy-prezentacja-25.11.pdf> [dostęp: 21.10.2023r].

Jak wynika z analizy pytań metryczkowych zamieszczonych w ankiecie, spośród 90 ankiet, które wróciły do ankietera i zostały poprawnie wypełnione, 49 zostało uzupełnionych przez dziewczęta - co stanowi 54,44% badanych osób, zaś 41 przez chłopców - którzy stanowią 45,54% badanej grupy.

Tabela 1. Płeć osób badanych

L.p.	Płeć	N	%
1.	Dziewczęta	49	54,44
2.	Chłopcy	41	45,54
	Razem	90	100,00

Źródło: badania własne

Podział badanej grupy ze względu na klasę uczęszczania jest niemal równy - 46 uczniów uczęszczało do klas VII - co wynosi 51,11% badanych, a 44 osób było uczniami klas VIII - co daje 48,89% ogółu respondentów.

Tabela 2. Klasa uczęszczania osób badanych

L.p.	Klasa	N	%
1.	VII	46	51,11
2.	VIII	44	48,89
	Razem	90	100,00

Źródło: badania własne

Na 90 osób biorących udział w badaniu, 26 - czyli 28,89% udzieliło odpowiedzi, że zażywało nikotynę, czy to w formie tradycyjnego papierosa, czy też w formie papierosa elektronicznego - tzw. e-papierosa. Spośród tych 26 osób - 2 paliło jedynie papierosy elektroniczne, oraz inne 2 osoby paliły wyłącznie papierosy tradycyjne.

Tabela 3. Osoby zażywające nikotynę

L.p.	Osoby	N	%
1.	Zażywające	26	28,89
2.	Niezażywające	64	71,11
	Razem	90	100,00

Źródło: badania własne

Wśród ogółu palących - czyli 26 osób – 9 uczniów - tj. 34,62% palaczy było uczniami klasy VII, a 17 - tj. 65,38% klasy VIII.

Tabela 4. Podział palących ze względu na klasę uczęszczania

L.p.	Klasa	N	%
1.	VII	9	34,62
2.	VIII	17	65,38
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

Ze względu na płeć podział wśród młodzieży palącej był równy, a mianowicie 13 z nich, czyli 50% było płci męskiej i 13 osób płci żeńskiej. Jest to dość zastanawiającym wynikiem, ponieważ ogólnie uważa się, że to mężczyźni częściej niż kobiety sięgają po papierosy.

Tabela 5. Podział palących ze względu na płeć

L.p.	Klasa	N	%
1.	Dziewczęta	13	50,00
2.	Chłopcy	13	50,00
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

Następne dwa pytania dotyczyły wieku, w którym badani pierwszy raz zapalili papierosa, bądź e-papierosa. Jeśli chodzi o papierosy tradycyjne, to na 24 osoby palące 3 osoby tj. 12,50% palących papierosy zaznaczyło odpowiedź, że pierwszy raz zapaliło papierosa w wieku czternastu lat; 13 uczniów, tj. 54,17%, że w wieku trzynastu lat, a 8 osób zaznaczyło odpowiedź „inne”. Spośród osób, które zaznaczyły ostatnią odpowiedź: 5 osób - tj. 20,83% ogółu palących udzieliło odpowiedzi, że pierwszy raz zapaliło papierosa w wieku dwunastu lat, a 3 osoby, czyli 12,50%, że w wieku jedenastu lat.

Tabela 6. Wiek pierwszego kontaktu z papierosem

L.p.	Wiek (lata)	N	%
1.	14	3	12,50
2.	13	13	54,17
3.	12	5	20,83
4.	11	3	12,50
	Razem	24	100,00

Źródło: badania własne

Na pytanie odnośnie pierwszego kontaktu z e-papierosami: 4 osoby, tj. 16,67% spośród 24 osób palących e-papierosy, zaznaczyło odpowiedź, że pierwszy raz zapaliło go w wieku czternastu lat; 14 osób - czyli 58,33%, zaznaczyło, że w wieku trzynastu lat, a 6 osób zaznaczyło odpowiedź „inne”. Spośród tych, trzy osoby, tj.- 12,50%, udzieliło odpowiedzi, że zapaliło pierwszy raz e-papierosa w wieku 12 lat i kolejne 3 osoby, że w wieku 11 lat.

Tabela 7. Wiek pierwszego kontaktu z e-papierosem

L.p.	Wiek (lata)	N	%
1.	14	4	16,67
2.	13	14	58,33
3.	12	3	12,50
4.	11	3	12,50
	Razem	24	100,00

Źródło: badania własne

Kolejne pytanie dotyczyło kwestii z jaką ankietowani pierwszy raz zapalili papierosa, bądź e-papierosa. Na to pytanie jedna 1 osoba - tj. 3,85% ogółu palących udzieliła odpowiedzi, że pierwszy czynny kontakt z nikotyną miała sama, bez udziału bądź namowy innych osób; 17 osób, czyli 65,38%

palących, udzieliło odpowiedzi, że pierwszego papierosa/ e-papierosa zapaliło z kolegą bądź koleżanką, a 8 osób, tj. - 30,77%, odpowiedziało, że ze znajomymi (w rozumieniu większej grupy). Nikt nie zaznaczył odpowiedzi, jakoby pierwszego papierosa/ e-papierosa zapalił z rodzicami lub, że został poczęstowany przez nieznanego, ani też żadna osoba nie dopisała innej odpowiedzi.

Tabela 8. Osoba/y w obecności których doszło do inicjacji nikotynowej

L.p.	Inicjator	N	%
1.	Sam	1	3,85
2.	Kolega/ koleżanka	17	65,38
3.	Znajomi (w grupie)	8	30,77
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

W następnym pytaniu zapytano o sposób w jaki najczęściej ankietowani zdobywają papierosy/ e-papierosy. Spośród 26 osób zażywających nikotynę: 4 osoby -tj. 15,38% zaznaczyło odpowiedź, że kupują sami; 12 uczniów, tj. 46,15%, odpowiedziało, że o kupienie papierosa proszą starszego kolegę, a 10 uczniów - tj. 38,46% uznało, że częstują ich koledzy/koleżanki. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi, iż prosi o kupienie przypadkowego przechodnia, ani też opcji „inne”.

Tabela 9. Sposób nabywania papierosów/ e-papierosów

L.p.	Sposób nabywania	N	%
1.	Kupuję sam	4	15,39
2.	Kupuje kolega	12	46,15
3.	Jestem częstowany	10	38,46
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

W następnej kolejności zapytano adolescentów o powody, dla których palą papierosy. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. I tak: 3 osoby odpowiedziało, że po zapaleniu lepiej się bawią; 12 osób uznało, że w ten sposób rozładowują stres; 7 zaś odpowiedziało, że pali z nudów; 3 osoby zaznaczyło, że nie chcą być wykluczeni z grupy znajomych; 2 nastolatków odpowiedziało, że chcieli zaimponować innym, a 3 osoby zaznaczyło opcję „inne” i dopisało, że chciały tylko spróbować.

Tabela 10. Powody palenia papierosów/ e-papierosów (pytanie wielokrotnego wyboru)

L.p.	Powody palenia	N
1.	Lepiej się bawią	3
2.	Rozładowują stres	12
3.	Z nudów	7
4.	Nie chcą być wykluczeni z grupy	3
5.	Chcieli zaimponować innym	2
6.	Chciały spróbować	3

Źródło: badania własne

Kolejne pytanie dotyczyło miejsca w jakim ankietowani najczęściej palą papierosy/ e-papierosy. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że: 5 osób - czyli 19,23% ogółu palących najczęściej pali w domu; 3 osoby, tj.- 11,54% pali w okolicach szkoły, a 9 ankietowanych, czyli 34,62%, najczęściej pali na

impresach. Także 9 osób, tj. 34,62% palących zaznaczyło odpowiedź „inne” i dopisało, że palą wszędzie.

Tabela 11. Najczęstsze miejsca palenia papierosów/ e-papierosów

L.p.	Najczęstsze miejsce palenia	N	%
1.	Dom	5	19,23
2.	Okolice szkoły	3	11,53
3.	Imprezy	9	34,62
4.	Wszędzie	9	34,62
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

Ostatnie pytanie dotyczyło częstotliwości z jaką ankietowani palą papierosy. 4 adolescentów, czyli 15,38% zażywających nikotynę, udzieliło odpowiedzi, że pali codziennie; sześciu, tj. - 23,08%, że kilka razy w tygodniu; 2 uczniów, czyli 7,69%, że raz w tygodniu; jeden z uczniów, tj. 3,85%, iż kilka razy w miesiącu oraz 13 z nich, czyli 50% udzieliło odpowiedzi, że palą rzadziej niż raz w miesiącu.

Tabela 12. Częstotliwość palenia papierosów/ e-papierosów

L.p.	Częstotliwość palenia	N	%
1.	Codziennie	4	15,38
2.	Kilka razy w tygodniu	6	23,08
3.	Raz w tygodniu	2	7,69
4.	Kilka razy w miesiącu	1	3,85
5.	Rzadziej niż raz w miesiącu	13	50,00
	Razem	26	100,00

Źródło: badania własne

Chcąc porównać otrzymane wyniki do podobnej grupy wiekowej adolescentów w skali kraju, to najbardziej wiarygodne badania do jakich udało się dotrzeć autorowi pracy, dotyczą palenia papierosów i e-papierosów przez młodzież w wieku 13-15 lat i są to badania opublikowane przez Ministerstwo Zdrowia. Przeprowadzone były one w 2016 roku. Wynika z nich, iż 28% chłopców i niecałe 19 procent dziewcząt w wieku 13-15 lat paliło e-papierosy, natomiast sporo mniej, bo 15,6% chłopców i 14,9 procent dziewczyn paliło papierosy tradycyjne¹⁴. Wyniki te znacząco różnią się od otrzymanych podczas prowadzenia badań w szkołach na terenie gminy Bojanów. Na terenie badanym w przeciwieństwie do danych z Ministerstwa Zdrowia nie ma przewagi osób palących e-papierosy nad osobami palącymi papierosy tradycyjne. Nie ma także różnicy wśród palących adolescentów ze względu na płeć - występuje równy podział po 50% dziewcząt i chłopców. Na podstawie danych z badań ogólnokrajowych nie można niestety porównać wieku inicjacji nikotynowej, do grupy młodzieży z gminy Bojanów, ponieważ nie zawierały one tego typu pytania.

Z uwagi na fakt, iż kwestionariusz ankiety użyty podczas badań i przedstawiony uczniom był anonimowy, można stwierdzić, iż uzyskane odpowiedzi były udzielane zgodnie z prawdą. Proporcje pomiędzy uczniami z klas VII i VIII, a także pomiędzy dziewczętami i chłopcami nie były znacząco

różne, co też pozwala stwierdzić, iż uzyskane odpowiedzi są reprezentatywne w stosunku do całości badanej populacji.

Podsumowanie

Uzależnienie od nikotyny na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat było, jest i niestety wszystko wskazuje na to, że nadal będzie jednym z najczęściej występujących uzależnień. Od sięgania po papierosy młodych ludzi nie odstrasza nawet fakt, iż prawie na każdym kroku można spotkać się z informacjami odnośnie ich szkodliwego działania: powodują one wiele chorób, są m.in. jednym z głównych powodów występowania raka płuc czy krtani.

Papierosy są często pierwszą używką, po którą sięgają osoby w okresie adolescencji chcąc poczuć się dorosłymi, nie chcąc być odrzuconymi przez grupę, bądź robiąc na przekór rodzicom. Wiele z nich z czasem popada w uzależnienie. Osoby przebywające w otoczeniu palaczy także są narażone na ryzyko wystąpienia różnych chorób, ponieważ wdychają one dym tytoniowy uwalniający się podczas palenia papierosów, który zawiera aż trzydzieści pięć razy więcej dwutlenku węgla i cztery razy więcej nikotyny niż wdychany bezpośrednio przez osobę palącą.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat bardzo popularne stały się tzw. e-papierosy. Osoby je stosujące często uważają, że nie są one tak szkodliwe jak tradycyjne papierosy. Jest to jednak błędne twierdzenie, ponieważ powodują one różne choroby układu oddechowego czy ośrodkowego układu nerwowego, a ich skład i całkowite oddziaływanie na zdrowie nie zostały nadal do końca zbadane.

Przeprowadzone badania dają do myślenia odnośnie lepszego zapoznania młodych ludzi ze szkodliwością stosowania nikotyny. Wydawać by się mogło, że 26 osób spośród 90 poddanych badaniu, czyli niespełna 29% ogółu, to nie jest zatrważająca liczba zażywających nikotynę, pamiętać jednak należy, iż są to osoby bardzo młode, ponieważ znajdują się w przedziale wiekowym 13-14 lat, a palenie papierosów czy e-papierosów w tym wieku może wyrządzić u nich bardzo duże szkody zdrowotne. Niepokojący jest także sam wiek inicjacji nikotynowej, ponieważ pierwsze osoby zapaliły papierosa bądź e-papierosa już w wieku jedenastu lat. Również częstotliwość z jaką młodzież sięga po papierosy daje do myślenia: ponad 15% z palących osób sięga po nikotynę codziennie, a 23% kilka razy w tygodniu.

Streszczenie:

W okresie adolescencji, pojawia się u młodych osób przekora, bunt i nieposłuszeństwo wobec dorosłych. Nastolatek próbuje dać do zrozumienia rodzicom i wychowawcą, iż to on ma rację, pomimo że jest to dla niego często niekorzystne. W okresie dorastania młody człowiek zaczyna eksperymentować z różnego typu używkami. Często pierwszą używką, której próbuje są wyroby zawierające nikotynę, takie jak papierosy lub e- papierosy. Chęć przynależenia do grupy rówieśniczej i pokazania innym swojej *dorosłości*, jest silniejsza, niż powszechnie znana szkodliwość palenia wyrobów tytoniowych.

Przeprowadzone w grupie trzynasto- i czternastolatków badania pokazały, że wbrew postępującej modzie na palenie e-papierosów, na badanym terenie nie ma przewagi osób palących e-papierosy nad osobami palącymi papierosy tradycyjne. Nie ma także różnicy wśród palących adolescentów ze względu na płeć- występuje równy podział po 50% dziewcząt i chłopców. Tylko 29% badanej młodzieży zadeklarowało, że pali wyroby zawierające nikotynę. Nie jest to może zatrważająca liczba, pamiętać jednak należy, iż są to osoby bardzo młode, ponieważ mające 13- 14 lat, a palenie papierosów czy e-papierosów w tym wieku może wyrządzić u nich bardzo duże szkody zdrowotne.

Słowa klucze: adolescent, nikotyna, papierosy, e-papierosy, uzależnienie,

Summary:

The phenomenon of nicotine use among adolescents in grades VII and VIII of primary schools

During adolescence, perversity, rebellion and disobedience towards adults emerge in young people. The adolescent tries to make his parents and educators understand that he is the one who is right, even though this is often to his disadvantage. During adolescence, the young person begins to

experiment with different types of stimulants. Often the first stimulant he tries is nicotine-containing products such as cigarettes or e-cigarettes. The desire to belong to a peer group and show others their adulthood is stronger than the well-known harm of smoking tobacco products. A survey of 13- and 14-year-olds showed that, contrary to the growing fashion for smoking e-cigarettes, there is no advantage for e-cigarette smokers over traditional cigarette smokers in the study area. There is also no gender difference among smoking adolescents - there is an equal split of 50% between girls and boys. Only 29% of the adolescents surveyed reported smoking nicotine-containing products. This may not be an alarming figure, but it should be remembered that these are very young people, as they are 13 to 14 years old, and smoking cigarettes or e-cigarettes at this age can cause them great harm to their health.

Keywords: adolescent, nicotine, cigarettes, e-cigarettes, addiction,

Bibliografia:

Źródła:

1. Ankieta własna
2. Sobol E.[red.], *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2002.

Literatura przedmiotu:

1. Opielak G., Nadulska A., Piotrkowicz J., Szeszko Ł., *Palenie tytoniu wśród młodzieży szkół średnich w świetle aktualnych badań* [w:] Forum Medycyny Rodzinnej 2014, tom 8, nr 4, s.191, Gdańsk 2014.
2. Siemińska A., *Kiedy zaczyna się uzależnienie od nikotyny* [w:] Pneumonologia i Alergologia Polska 2011, t. 79, nr 5, s. 358, Gdańsk 2011.
3. Szpringer M., Makowska A., Olędzka M., *Uzależnienie od nikotyny i ocena skuteczności rzucania palenia u dorosłych* [w:] Medycyna Środowiskowa - Environmental Medicine 2016, Vol. 19, No. 1, s. 44, Lublin 2016.

Netografia:

1. ABC Zdrowie- <https://portal.abczdrowie.pl/przyczyny-palenia-papierosow> [dostęp: 11.10.2023r.].
Nowa farmacja- <https://www.nowafarmacja.pl/blog/negatywne-skutki-palenia-papierosow> [dostęp: 11.10.2023r.].
2. Główny Inspektor Sanitarny- <https://gis.gov.pl/wp-content/uploads/2019/11/e-papierosy-prezentacja-25.11.pdf> [dostęp: 10.10.2023r.].
3. Ministerstwo Zdrowia- https://zdrowie.gov.pl/uploads/pub/news/news_3911/Materia%C5%82y%20edukacyjne%20dla%20m%C5%82odzie%C5%BCy.pdf [dostęp: 10.09.2023r.].
4. Słownik Języka Polskiego- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/e-papieros.html> [dostęp: 19.10.2023r.].